

УДК 329
ББК 66.75

**БАРРАСИИ БУНЁДИ
НАЗАРИЯВӢ-МЕТОДОЛОГИИ
СИЁСАТИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ
ЧАВОНОН**

*Аҳмадзода Дилноза Давроналӣ,
унвонҷӯи Институти фалсафа, сиёсатишиносӣ
ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови
Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон*

**ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕОРЕТИКО-
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВ
РЕАЛИЗАЦИИ
МЕЖДУНАРОДНОЙ
МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ**

*Аҳмадзода Дилноза Давронали,
соискатель Института философии,
политологии и права имени А. Баховаддинова
Академии наук Республики Таджикистан
(Тоҷикистон, Душанбе)*

**EXPLORATION OF THEORETICO-
METHODOLOGICAL GROUNDS OF
INTERNATIONAL YOUTH POLICY
REALIZATION**

*Ahmadzoda Dilnoza Davronali, claimant for
candidate degree of the Institute of Philosophy,
Politology and Law named after A. Bahovaddinov
under Tajikistan Republic Academy of Sciences
(Tajikistan, Dushanbe)*

Калидвожаҳо: *чавонон, сиёсати чавонон, сиёсати байналмилалии чавонон, равандҳои интеграционӣ, масоили иҷтимоӣ-сиёсӣ, масоили сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, Ҷумҳурии Тоҷикистон*

Мақола ба масъалаи асоси бунёди назариявӣ-методологии сиёсати байналмилалии чавонон дар арсаи байналмилалӣ ва татбиқи он дар давлатҳои ҷудогона бахшида шудааст. Дар он заминаҳо ва омилҳои рушди босамари сиёсии байналмилалии чавонон дар самти ҳалли мушкилоти ҳаёти чавонон, тақмили бунёди ҳуқуқии бахши ҷомеаи гайридавлатии шахравандӣ, инчунин ҳамкорӣ ва шарикӣ созмонҳои давлатӣ бо ташилотҳои ҷамъиятӣ, ки дар самти татбиқи сиёсати чавонон фаъолият доранд, инъикос гардидааст. Ҳамчунин имконият ва роҳҳои татбиқи санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии байналмилалии чавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон, қайд гардидааст. Пешиҳод мегардад, ки чиҳати таъйини самтҳои муассири ҳамгироии чавонон дар ҳошияи сиёсати байналмилалии Тоҷикистон бояд таҷрибаи кишварҳои минтақа омӯхта шавад. Татбиқи ин амал хусусан ҳангоми ташикили мубориза бо хавфу хатарҳои мафкуравӣ нисбати чавонон, пешигирӣ аз гаравидан ба фарҳангу равандҳои номатлуб муҳим аст.

Ключевые слова: *молодежь, молодежная политика, международная молодежная политика, интеграционные процессы, социально-политические вопросы, международные отношения, Таджикистан*

Рассмотрены проблемы теоретико-методологических основ международной молодежной политики и её реализации в отдельных государствах. Отражены предпосылки и факторы эффективного развития международной молодежной политики в плане преодоления трудностей жизни молодежи, правового совершенствования основ гражд-

данского общества, а также содействия и партнерства государственных структур с общественными организациями, функционирующими с целью реализации молодежной политики. Также указаны возможности и пути реализации международных нормативно-правовых актов, относящихся к молодежной политике, в условиях РТ. Предлагается всестороннее изучение опыта стран региона с целью его применения в международной политике Таджикистана. Данная мера имеет большое значение при организации борьбы против антигосударственных идеологических призывов и предупреждения присоединения молодежи к нежелательным политическим движениям.

Key words: *youth, youth policy, international youth policy, integrational processes, social-political questions, international relations, Tajikistan*

The article dwells on the problems beset with theoretico-methodological grounds of international youth policy and its realization in separate states. It reflects prerequisites and factors of effective development of international youth policy in the plane of overcoming the difficulties of adolescents' life, legal improvement of civil society foundations and also promotion and partnership of statal frameworks with social organizations functioning with the aim of youth policy realization. The author indicates the opportunities and modes of effectuation of international normative-legal instruments pertaining to youth policy in the context of TR. She proposes a versatile study of the experience of the regional countries with its further application in the international policy of Tajikistan. The given measure acquires great importance by organization of combat versus antistate ideological calls and prevention from youth's joining to non-desirable political movements.

Рисолати ичтимоӣ-сиёсии ташкилот ва иттиҳодияҳои ҷавонон дар манфиатҳои насли наврас ифода ёфта, онҳо минбаъд ба ҳифзу нигоҳдорӣ ва инкишофи кишвар, меросбарии таърихи нотакрор, ҳалли масоили сершумори ичтимоӣ-иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангии ҷомеа масъуланд.

Татбиқи сиёсати байналмилалӣ ҷавонон дар сиёсати хориҷии Тоҷикистон сатҳи амудӣ ва уфуқӣ дошта, он дар доираи сиёсати пешгирифтаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ, яъне сиёсати "Дарҳои кушод" татбиқ мегардад. Аз тарафи ҷавонон дарк кардани мансубияти худ ва иштирок дар ҳаёти сиёсии кишвар ба нигоҳ доштани тавозуни раванди ислоҳоти сохтори ичтимоӣ-иқтисодии ҷомеа мусоидат менамояд. Ин раванд дар навбати худ имконияти таъмини сатҳу сифати рушди кишварро барои солҳои оянда фароҳам меоварад.

Ҳамкориҳои ташкилоти миллӣ ва фаромиллии ҷавонон дар муҳити умумии сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Осӣи Марказӣ бо чунин ташкилотҳои бонуфузи байналмилалӣ, аз қабили Созмони Милали Муттаҳид, Иттиҳоди Аврупо, Созмони Амният ва Ҳамкории Шанхай, Ташкилоти Шартномаи амнияти дастаҷамъӣ ва ғайра роҳи мураккабу пурпечутоберо тай намудааст, гарчанде то ҳол он ба таври дархостшаванда ва муназзам намебошад.

Ноустувории рушди ниҳодии ташкилоти ҷавонон дар муҳити сиёсии Тоҷикистон ба татбиқи самарабахши манфиатҳои ҷавонон ва ҳамкориҳои судманди ташкилотҳои ҷавонон, мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои соҳибкорӣ ва воситаҳои ахбори омма (ВАО) монета эҷод мекунад. Аз ин рӯ, муҳимияти баррасӣ ва ҷамъбасти назариявии стратегияҳои давлатӣ ва шахравандии сиёсати ҷавонони Тоҷикистон дар соҳаи

таҳлили технологияҳои ҳамкориҳои байналмилалӣи ҷавонон дар муҳити Осиёи Марказӣ ва ҷаҳон ба миён омадааст.

Ғайр аз ин муҳим аст, ки сатҳу сифати ташкилоти ҷавонон ҳамчун объекти таҳқиқоти сиёсӣ муайян карда шавад. Таҳлилу баррасии масоили мазкур барои дарки бештари сатҳу сифати равандҳои иҷтимоӣ-сиёсии дохили ташкилотҳои ҷавонон ва ҳамкориҳои байналмилалӣи онон, инчунин ҷиҳати шарҳи пурраи ояндабинии сиёсати ҷавонон дар ҷомеаи Тоҷикистон низ зарур мебошад.

Боиси зикр аст, ки мафҳуми «сиёсати ҷавонон» ҳамчун мафҳуми алоҳида дар адабиёти илмӣ дар солҳои 60-уми асри ХХ, ки дар ин давра ҷавонон ҳамчун қувваи алоҳидаи иҷтимоӣ ташаккул ёфтаанд, ба вуҷуд омад [1, 278]. Аллақай дар солҳои 70-ум сиёсати ҷавонон дар аксари кишварҳои пешрафта ба таври бориз ҳамчун соҳаи мустақили сиёсати давлатӣ ташаккул меёбад. Дар айни ҳол бояд таъкид кард, ки ҳоло мафҳуми «сиёсати ҷавонон» ба таври гуногун шарҳ дода мешавад, зеро ҳавфу хатарҳои нав, ки дар ҷаҳон тӯли даҳсолаҳои охир ба вуҷуд омадаанд, ба фаҳмиши ягонаи сиёсати ҷавонон таъсири ҳудро расонид [2, 151]. Хусусан ҷаҳонишавӣ сабаби ба вуҷуд омадани ҳавфу хатар дар муҳити ҷавонон гардид, ки дар татбиқи сиёсати байналмилалӣи ҷавонон барои кишварҳо яке аз хатарҳои асосӣ ба ҳисоб меравад. Зеро ҷавонро хеле босуръат ба раванди ташаккули низоми нави ҷаҳонӣ ва таҳаввули муҳити тому ягонаи сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ҷалб менамояд. Дар айни ҳол бояд таъкид кард, ки муносибатҳои ҷавонон бо ҷаҳонишавӣ чандон якмарому сода нест.

Дар ибтидои асри ХХI Созмони Милали Муттаҳид панҷ масъалаи мубрамро, ки бевосита мансуб ба ҷавононанд, муайян карда аст: “ҷаҳонишавӣ; рушди ҳаҷми истифода аз технологияҳои иттилоотӣ ва муоширатӣ, ки ба ҳаёти ҷавонон таъсири зиёд дорад; паҳншавии вирусҳои масунияти одам ва СПИД; боз ҳам бештар фаъол гардидани иштироки ҷавонон дар муҳолифатҳои мусаллаҳона ба ҳайси қурбониён ва ҳам комбатантҳо; афзудани аҳамияти муносибатҳои байни наслҳо дар ҷомеаи пиршавандаи глобалӣ” [14].

Дар соҳтори муносири ҷаҳонӣ масоили марбут ба ҷавонон хеле босуръат ба вуҷуд омада, камтар ҳал мешаванд. Дар ҳуҷҷатҳои СММ масъалаҳои сиёсати ҷавонон дар сатҳи байналмилалӣ коркард шуда, ба кишварҳои ҷаҳон барои татбиқи онҳо дар сатҳи миллӣ тавсияҳо дода мешавад. Ҳар сол гузориши Котиби генералии СММ оид ба вазъи ҷавонон, сиёсат ва барномаҳои марбута баррасӣ карда мешавад, ки он дар асоси гузоришҳои миллӣ, иттилоот ва таҳлилҳои илмӣ аз тамоми ҷаҳон ҷамъоварӣ гардида ва маълумотномаҳои кумитаҳои созмони мазкур омода мегардад. Масоили сиёсати ҷавонон аз аввали ташакили СММ мавриди таваҷҷуҳи он қарор дорад [3, 502-507]. Масоили иҷтимоии ҷавонон дар «Декларатсия оид ба интишори андешаи сулҳ, эҳтироми ҳамдигар ва ҳамдилии байни миллатҳо дар байни ҷавонон», ки соли 1965 аз ҷониби Маҷмааи олии СММ қабул гардид, таҷассум ёфтаанд. Дар он чунин масоили усулӣ дарҷ гардидаанд: *Принсипи I*. Ҷавонон бояд дар рӯҳияи сулҳ, адолат, озодӣ, эҳтироми ҳамдигар ва ҳамдигарфаҳмӣ тарбият шуда, барои татбиқи баробарии тамоми одамон ва миллатҳо, рушди иқтисодӣ ва иҷтимоӣ, дастгирии сулҳи ҷаҳонӣ ва амният кӯшиш намоянд. *Принсипи II*. Тамоми воситаҳои тарбия, аз ҷумла бо иштироки волидон ва оила, тарбия ва иттилоот оид ба ҷавонон бояд барои дар байни онон паҳну тарғиб кардани андешаҳои башардӯстӣ, сулҳ, озодӣ ва

хамдилии байналмилалӣ, инчунин дигар андешаҳои мусоидаткунанда чиҳати иттиҳоди байни миллатҳо кӯшиш карда, ҷавононро бо нақши ба онҳо муайяннамудаи СММ ба ҳайси воситаи ҳифз ва нигоҳбонии сулҳ ва мусоидат ба ҳамдилии байналмилалӣ ва ҳамкорӣ ошно намоянд. *Принсипи III.* Бинобар муттаҳидгардидани ҷавонон дар заминаи Декларатсияи мазкур дар соҳаи таълиму тарбия, фарҳанг ва варзиш бояд дар байни ҷавонони кишварҳои ҷаҳон табодули намояндагони ҳамдигар, сафарҳо, туризм, вохуриҳо, омузиши забонҳои байналмилалӣ, тадбирҳои бародаршаҳрӣ ва донишгоҳҳо беягон навъи таъбиз, дигар фаъолияти мушобехро ба роҳ монда шавад. *Принсипи IV.* Бояд иттиҳоду иттифокҳои байналмилалии ҷавонон дар мавриди мусоидат дар татбиқи ҳадафҳои СММ, хусусан дар тарғиби истехкоми сулҳ ва амнияти ҷаҳонӣ, рушди муносибатҳои дӯстӣ байни миллатҳо дар асоси эҳтироми ҳувият, баробарии давлатҳо, татбиқи қомилан аз байн бурдани мустамликадорӣ ва таъбири наҷодӣ ва дигар навъи риоя накардани ҳуқуқи инсон баргараф гардад [14]. Ҳамин тавр, бо эълони Декларатсияи мазкур, СММ давлатҳоро даъват менамояд, ки ташкилотҳои ғайридавлатии ҷавонон ва ҳаракатҳои ҷавонон принсипу муқаррароти онро қабул ва эътироф намуда, риояи онҳоро бо роҳи татбиқи чорабиниҳои дахлдор таъмин намоянд. СММ чунин меҳисобад, ки дар ин қор нақши муҳими ҳалкунандаро оила мебозад.

Ҷомеаи ҷаҳонӣ аз солҳои 80-ми асри ХХ сар карда, ба дарки умумияти як идда масоили марбут ба ҷавонон расид, ки дар муҳокимаи форум ва платформаҳои ҷаҳонӣ мавзӯи марказӣ гардиданд. Масоили демографӣ, шинохти ҷой ва мақоми ҷавонон дар равандҳои сиёсии байналмилалӣ аз он ҷумла мебошанд. Маҳз дар ҳамин давра қоркарди мавзӯи ҷавонон дар сатҳи байналмилалӣ ба худ сифати системавӣ гирифта, дар арсаи ҷаҳонӣ дар Соли байналмилалии ҷавонондар ҳуҷҷатҳои СММ таҷассум ёфт. Моҳи ноябри соли 1981 Маҷмааи олии СММ дар асоси гузориши Муншии генералии СММ барномаи мушаххаси қораву тадбирҳоро чиҳати омодагӣ ба Соли байналмилалии ҷавонон қабул кард. СММ соли 1985-ро Соли байналмилалии ҷавонон эълон кард, ба сарварони давлатҳо тавсия дод, ки «таҳлили амиқи сиёсати миллиро марбут ба ҷавонон, ҳадамот оид ба қор бо ҷавонон ва сохторҳои маъмурие, ки марбут ба ҷавонон мебошанд, инчунин фишангҳои қалби ҷавонон ба раванди қабули қорорҳо бо мақсади пешниҳод ва татбиқи бозсозии соҳаҳои марбутро ба роҳ монанд» [14].

Роҳҳои ҳалли байналмилалӣ нисбати сиёсати ҷавонон дар «Принсипҳои роҳнамои нақшагирии ояндабинӣ ва татбиқи қораҳои дахлдори марбут ба ҷавонон», ки онро соли 1985 СММ қабул кард, баррасӣ гардиданд. Дар ин ҳуҷҷат таъкид мегардад: «Гарчанде дар кишварҳои гуногун вазъияти ҷавонон мухталиф аст, сиёсат ва барномаҳо нисбат ба ҷавонон бояд ба шароити ҳар яке аз кишвари мавҷуда мувофиқа карда шаванд. Аз ин рӯ, ба давлатҳо мебояд усулҳои роҳнамо нисбати қораҳои миллиро мувофиқи сиёсати милли, ниёзмандиҳо ва имтиёзу манфиатҳои ҳар як кишвар қабул намоянд». Баъди муҳокимаи гузориши Муншии олии СММ ба кишварҳои узви СММ тавсия дод шуд, ки ҳар сол дар сатҳи давлатии кишварҳои худ оид ба масъалаи сиёсати ҷавонон ва вазъияти ҷавонон муҳокимаҳо сурат гиранд. Таҳти сарпарастии ЮНЕСКО аз соли 1985 Конгресси ҷаҳонӣ оид ба масъалаи ҷавонон ташкил шуда, дар он мизи мудаввари «Ҷавонон. Маориф. Меҳнат» баргузор гардид. Соли 1990 «Соли байналмилалии саводнокии ҷавонон» эълон гардида, моҳи

июни ҳамон сол дар Толедо Симпозиуми байналмилалӣ барпо шуд. Дар асоси он андешае ташаккул ёфт, ки ҷавонон натавонанд бояд ба ҷомеа ҷалб карда шаванд, балки таҷрибаи калонсолонро аз худ намоянд. Мушкили асосӣ дар он аст, ки ҷавонон, бинобар хусусиятҳои синнусолии хеш, наметавонанд пурра ниёзмандҳои аввалиндараҷаи худро дарк кунанд. Ҷомеае, ки манфиатдори рушди устувори оянда мебошад, бояд ба ҷавонон дар дарки ниёзмандҳои аввалияи онҳо мусоидат кунад, барои ноил гардидан ба хувияти иқтисодиву фардиашон кӯмак намояд. Дар натиҷаи чунин масъалагӯзориҳо дар симпозиуми байналмилалӣ қабули ҳуҷҷати махсус оид ба интегратсияи ҷавонон ба ҷомеа имконпазир гардид [14].

Моҳи сентябри соли 1990 бошад, дар Конгресси VIII СММ оид ба пешгирии ҷинояткорӣ ва муомила бо ҷинояткорон мавзӯи ҷинояткорӣ дар байни ҷавонону наврасон мавриди баррасии махсус гардид. Маҷмааи олии СММ резолютсияи 45/112 аз 14 декабри соли 1990 «Принсипҳои роҳнамои СММ ҷиҳати пешгирии ҷинояткорӣ байни наврасон»-ро қабул кард (Принсипҳои ар-Риёз), ки дар он оид ба зарурату аҳамияти омӯзиши муназзами вазъияти хавфнок дар муҳити наврасон ва коркарди ҷораҳои пешгирикунандаи онҳо ифода шудаанд. Дар он диққати асосӣ ба сиёсати пешгирикунанда аз тариқи оила, ҳамчун қисми хурдтарину асосии ҷомеа дода шуда, он барои омодагии ибтидоии кӯдакон ба ҳаёт дар ҷомеа ниҳоди муҳим эътироф карда мешавад. Дар навбати худ муассисаҳои давлатӣ бояд ба нақшаву барномаҳои ҷавонон диққату таваҷҷуҳ зоҳир карда, ба онҳо ба қадри кофӣ маблағ ҷудо намоянд. Моҳи октябри соли 1990 дар сессияи 45 Маҷмааи олии СММ баъди муҳокимаи Муншии генералӣ ҳуҷҷати махсуси «Сиёсат ва барномаҳое, ки марбут ба ҷавононанд: иштирок, рушд, сулҳ» қабул гардид, ки дар он таҷрибаи ҷаҳонӣ оид ба татбиқи сиёсати ҷавонон ҷамъбасту хулоса ва самтҳои муштараки фаъолияти давлатҳо оид ба рушди ҷавонон муайян карда шуд.

Қарорҳои СММ сифати тавсиявӣ дошта бошанд ҳам, давлатҳои узви СММ барои татбиқи онҳо дар байни ҷавонон муваззаф карда мешаванд. Мақсади асосии резолютсияҳои СММ – татбиқи ҳамоҳангсозӣ дар бархурди амалӣ оид ба масоили ҷавонон, татбиқи ҳамкориҳо бо ташкилотҳои ғайридавлатии ҷавонон ва муассисаҳое, ки бевосита дар татбиқи масоили марбут ба ҷавонон дар кишварҳои узви СММ муваззаф мебошанд, ба шумор меравад. Ҳамин тавр, ба ғайр аз Маҷмааи олии СММ, масоили сиёсати ҷавонон инчунин дар Шӯроҳои иқтисодӣ ва иҷтимоии СММ, кумитаҳои СММ, Конференсияи олии СММ оид ба масоили маориф, илм ва фарҳанг – ЮНЕСКО, Раёсати Бунёди қудакони СММ – ЮНИСЕФ, Созмони байналмилалӣи тандурустӣ – СБТ, Федератсияи байналмилалӣи ҷавонон демократ – ФБҶД ва дигар ташкилоти байналмилалӣ низ баррасӣ гардиданд. Дар ҳуҷҷатҳои СММ концепсияи байналмилалӣи сиёсати ҷавонони кишварҳое, ки ба ташкилоти мазкур дохиланд, муқаррар карда шуд; самтҳои асосии сиёсати ҷавонон ва роҳҳои ҳалли масоили ҷавонон муайян гардид. Сарфи назар аз гуногунрангии минтақавӣ масоили зиёди умумӣ низ мавҷуданд, ки шаклҳои зоҳиршавии онҳо метавонанд дар минтақаи алоҳида, миллат ё маҳал махсус бошанд.

Масъалаҳои марбут ба ҷавонон инъикосгари масоили иҷтимоӣ буда ҷузъи онҳоро ба маротиба фарох менамоянд. СММ таъкид мекунад, ки дар замони муосир масоили асосии ҷавонон иборат аз масоили сулҳ, маориф, омодагии касбӣ, меҳнат, тандурустӣ, манзил ва фарҳанг мебошанд. Дар замони муосир ҷалби ҷавонон ба

ҳаёти иҷтимоӣ танҳо интиқоли одии арзиш ва концепсияҳои ташаккулёфта намебошанд. Чавонон корбурдҳои наву тозаеро дар ҳаёт ҷустуҷӯ мекунанд ва аксаран аз арзишҳои маъмул даст мекашанд. К. Гриффин чунин меҳисобад, ки дар даврони ҷаҳонишавӣ маҳз чавонон бояд ба ҳайси «шоҳиси калидии вазъияти миллат баррасӣ гарданд» [4, 9-10].

Яке аз самтҳои муҳимтарини сиёсати чавонон масъулияти он барои воридшавии чавонон ба ҷомеаи муосир мебошад. Дар шароити демократия, вақте озодӣ «бояд дар ҷомеа аз тариқи иштироки инсон дар қабули қарорҳо ва татбиқи ҳокимияти сиёсӣ таъмин гардад» [5, 13], иштироки ҳар як фард дар ҳаёти сиёсии ҷомеа шартӣ ҳатмӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин самт сиёсати давлатии чавонон метавонад яке аз самтҳои фаъолияти давлат дар ташаккули иҷтимоӣғароии ҳаёти чавонон маҳсуб гардад [6, 55]. Ҳадафи асосии он бояд воридшавии муваффақи насли наврас ба муҳити иҷтимоӣ, иҷтимоӣғарой ва таҳаввули он аз объект ба субъект бошад. Айни замон муҳим аст, ки фарқи байни сиёсати давлатии чавонон ва сиёсати иҷтимоии чавонон дарк карда шавад. Мафҳуми аввалӣ васеъ буда, дуҷумро фаро мегирад. Аз нигоҳи назариявӣ одатан се субъекти асосии сиёсати иҷтимоии чавононро фарқ мекунанд, ки дар навбати худ, анвоъ ва шаклҳои сиёсати иҷтимоии чавононро муайян менамояд. Яъне хизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ-ташкilot ва ҳаракатҳо, ташкilotи бузурги хочагидор – корпоратсияҳо.

Лозим ба таъкид аст, ки дар ҷаҳони муосир тарзу намуди иштироки чавонон дар сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ беш аз пеш аҳамият пайдо мекунад. Маҳз чавонон гурӯҳи нисбатан фаъолу серғайрат ба шумор рафта, бинобар синну сол ва нерӯи ҷисмонии худ ҳарчӣ бештар бояд ба равандҳои иҷтимоӣ ворид гарданд. Дар замони муосир фаъолнокии иҷтимоӣ ба ду навъ ҷудо карда мешавад. Фаъолнокии яқум бевосита бо фаъолнокии шаҳрвандӣ иртибот дорад, дуҷум бошад марбут ба иштирок дар таҳаввулоти иҷтимоӣ мебошад [7]. Ин ҷо танҳо таъкид бояд кард, ки сиёсати чавонон як мафҳуми серчанба ва пурмуҳтаво буда, шарҳи нисбатан васеъ ва пурмазмунро тақозо мекунад [6, 55].

Дар таҳқиқоти ғарбӣ сиёсати чавононро бевосита бо функционализм напайваста, онро як уҳдадорӣ давлат дар соҳаи таъмини шароити муосиди зиндагӣ ва татбиқи имкониятҳои насли чавони кишварҳо медонанд. Ҳамин тавр, Ф. Денстад мулоҳиза мекунад, ки «сиёсати миллии чавонон уҳдадорӣ давлат дар роҳи таъмини шароити муносиби ҳаёт ва татбиқи имкониятҳои чавонони кишвар мебошад. Он метавонад ба кадре мақсаднок, қудратманд ва ё заиф бошад» [8, 11].

Муҳаққиқи шведӣ И. Эшинг чунин меҳисобад, ки «ҳанӯз таърифи фарогир ва аз ҷониби омма пазируфташудаи сиёсати чавонон ва ё муайянкунандаи таркиби он мавҷуд нест. Ба андешаи ӯ ҳар як кишвар сиёсати миллии худро дошта, мустақилона тасмим мегирад, ки мазмуну муҳтавои он чиро бояд фаро гирад» [9, 6]. Аз ин ҷо бармеояд, ки сиёсати чавонон соҳаи амудӣ ва ё ҷилликии бахши сиёсати давлатӣ мебошад, ки чандин соҳаро дарбар мегирад.

Дар аксар маврид дар назар аст, ки «сиёсати чавонон ба чавонон ҷиҳати инкишоф додани дониш, малака ва ҳунарҳои худ имконият медиҳад, то ин ки онҳо шаҳрвандони фаъоли ҷомеаи худ ба воя расанд» [10, 13]. Чунин мақсад на танҳо чавононро ба ҳаёти мустақилона тайёр мекунад, балки татбиқи сиёсатеро металабад, ки ба онҳо шаҳрванди мустақили дорой ҳуқуқи баробар шуданро қафолат диҳад.

Тибқи таҷрибаи як идда ташкилоти ғарбии ҷавонон, ки дар тамоми ҷаҳон амал мекунанд, сиёсати миллии ҷавонон бояд муҳитеро фароҳам оварад, ки ба ҷавонон имконияти рушдро дода, онҳо фарди зарурӣ барои ҷомеа ва соҳиби неқӯаҳволи гарданд. Он бояд нақши фарогири ҷамоҳангсоз дошта, ба ҷамаи сиёсатҳо, ки ба восита ё бевосита ба ҷавонон ва рушди онҳо таъсир доранд, самт диҳад. Бинобар ин, сиёсати ҷавонон бояд сиёсати тамоми давлат ва ҷомеа бошад, на танҳо як ҳукумат, он бояд ба кишрҳои гуногуни ҷавонон равона гардида бошад, бархурди мунтазам, байнисоҳавӣ, байнивазиратӣ ва бисёрмуассисавӣ дошта бошад [11,44-45].

Ташкилоти амрикоии USAID таъкид дорад, ки сиёсати ҷавонон сиёсати фарохест, ки тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷавонон, аз ҷумла солимии репродуктивиро фаро мегирад. Дар ҷаҳон мисолҳои ҳамкории давлат ва бахши хусусӣ бисёр ба назар мерасад, ки дар он ҳамкориҳои ташкилоти ҷамъиятӣ асосан насли ҷавонро фаро гирифта, ба онҳо ҳамчун захираи рушди ояндаи худ таъя менамояд [16].

Барои шарҳи мазмуну муҳтавои мафҳуми «сиёсати ҷавонон» дар кишварҳои гуногуни ҷаҳон метавонем ба таҷрибаи ин кишварҳо муроҷиат намоем. Дар барномаи рушди ҷавонони Непал мазмуни дигаргунаи мафҳуми «сиёсати ҷавонон»-ро метавон пайдо намуд. Дар он чунин ифода гардидааст, ки сиёсати ҷавонон-сиёсатест, ки бо мақсади ташаккул додани тарафдорӣи ҷавонон нисбат ба миллат, халқ, ҷомеа ва ба таври кулӣ қаноатманд кардани ниёзмандҳои асосии ҷавонон, инчунин пеш бурдани арзишҳои асосӣ ва меъёрҳои авлавияти сарқонун, озодиҳои фардӣ, баробарӣ, адолат, озодии инсон, арзишҳои демократӣ дар байни онон, ҳифзи мероси этникӣ, забонӣ ва экологӣ, инчунин намояндагӣ таҳия гардидааст [12, 31].

Тибқи ҳуҷҷатҳои СММ, ки марбут ба соҳаҳои ҳуқуқии сиёсати ҷавонон аст, чунин тадбирҳо дар таҳияи сиёсати ҷавонони кишварҳо тавсия дода мешаванд: таъмини иштироки ҷавонон дар раванди қабули қарорҳо дар сатҳи дохилӣ ва хориҷӣ, ки метавонанд ба ҳаёти онҳо таъсир расонанд; ба ҷавонон дастрас кардани хизматрасониҳои асосӣ ва имкониятҳо барои инкишофу пешрафт дар арсаи байналмилалӣ; фароҳам намудани шароити мусоид ва бехатар барои ҳаёт; таъмини рушди пурраи имконият ва истеъдодҳои ҷавонон мебошад [13].

Ҷуногунсамтии сиёсати байналмилалӣи ҷавонон боиси ба татбиқи он масъул гардидани ниҳодҳои гуногуни давлатӣ ва иҷтимоӣ мегардад. Зимнан интиҳоби улғуи сиёсати ҷавонон дар ин ё он кишвар муҳим аст. Дар баъзе кишварҳо, монанди ИМА, Британияи Кабир ва як идда кишварҳои дигар, давлат ба худ вазифаи таҳияи самтҳои асосии сиёсати ҷавононро гирифта, татбиқи онро ба маҳалҳо ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ воғузур менамояд. Дар кишварҳои дигари аврупоӣ давлат ба худ қисми зиёди вазифаҳоро оид ба таҳия ва татбиқи сиёсати ҷавононро гирифта, онро бо ҷалби захираҳои хусусӣ амалӣ менамояд. Аммо давлатҳои низ мавҷуданд, ки сиёсати соф давлатии ҷавононро мепазиранд. Масалан, сиёсати ҷавонони Ҷумҳурии мардумии Чин пурра таҳти масъулияти ҳизби ҳоким қарор дошта, дар он асосан ба масъалаи рушди шуурнокии сиёсӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ тибқи идеологияи ҳизбӣ аҳамият дода мешавад [15]. Дар Олмон самтҳои имтиёзноки барномаи ҷавонон чунин матраҳ шудаанд: ғамхорӣ оид ба кӯдакон ва наврасон, ҷалби ҷавонон ба раванди қабули қарорҳо, ташаккули малакаҳои истифода аз ВАО, интегратсияи ҷавонони аз ҷиҳати иҷтимоӣ нокомил ба ҷомеа, инкишоф додани усулҳои демократиява таҳаммулпазирӣ дар муҳити ҷавонон, тарбияи фарҳангӣ ва ахлоқии ҷавонон ва ғайра.

Зарурати дар ҷавонон ташаккул додани пазириши низоми амалкунандаи сиёсӣ ва арзишҳои он яке аз муҳимтарин ҷанбаҳои сиёсати ҷавонон ба ҳисоб меравад. Онро А. Грамши дар назария ва методологияи худ оид ба гегемонияи фарҳангӣ асоснок карда, барои воқеияти муосири аврупоӣ мутобиқ намудааст: мақсади асосӣ дар он расидан ба иттифоқ (ичтимоӣ, сиёсӣ ва маънавӣ) мебошад. Дар раванди мазкур нақши боризро ҷомеаи шаҳрвандӣ иҷро менамояд, ки он дараҷаи зарурии ваҳдатро таъмин менамояд. Дар натиҷаи он ҷомеаи шаҳрвандӣ (ҳокимияти интегралӣ), асосан бо истифода аз ин иттиҳод ташаккул дода мешавад [15].

Барномаи ҷаҳонии қабулшудаи амал барои ҷавонон дар арсаи ҷаҳон, ки то соли 2020 ва минбаъд (соли 1995) 10 самти имтиёзноро муайян менамояд: 1) маориф, 2) шуғл, 3) гуруснагӣ ва қашшоқӣ, 4) масоили ҳифзи солимӣ, 5) муҳити зист, 6) истифода аз маводи муҳаддир, 7) ҷинойткорӣ дар байни ноболиғон, 8) ташкили истироҳат, 9) вазъи духтарон ва ҷавонзанон, 10) иштироқи фарогири ҷавонон дар ҳаёти ҷомеа ва қабули қарорҳо [15]. Ин чунин маъно дорад, ки сиёсати байналмилалӣ ҷавонони кишварҳои аъзо тибқи ҳамин самтҳо тарҳрезӣ мегарданд.

Дар баробари ин самтҳои дигари имтиёзноки сиёсати ҷавонон аз ҷониби СММ барои давлатҳо тавсия дода мешаванд. Масалан:

- тараққи имкониятҳои маънавӣ, ахлоқӣ, ақлонӣ, таҳассусӣ ва ҷисмонӣ ҷавонон, бо мақсади ташаккули масъулияти шаҳрвандон, сарварон ва муҳофизони мероси фарҳангӣ;

- шароитҳоро барои ҳифзи ҳуқуқи ҷавонон ва тарбияи ҳисси масъулиятшиносӣ, барои онҳоро афроди ғаъоли ҷомеа тарбия кардан, ба онҳо шароити ташкили ҷамъиятҳои худ, ки аз тариқи он метавонанд манфиатҳои худро ифода намоянд фароҳам оваранд;

- рушди барномаҳои табодулӣ барои таъмини иштироқи ҷавонон дар ҳамкорӣҳои фарҳангӣ ва рушди фарҳанг;

- таъмини ҳифзи (аз ҷумла ҷисмонӣ) ҷавонон, ки дар шароити вазнини иҷтимоӣ, оилаҳои носолим, шароити таъбири наҷодӣ зиндагӣ мекунанд. Мавқеи СММ, аз ҷумла ба таври зайл хеле умумӣ ифода гардидааст:

- иштироқи ҷавонон дар ташаккул ва татбиқи ҷорабиниҳои марбут ба ҳифзи манфат ва ҳуқуқҳои бевоситаи ҷавонон;

- гузариш аз барномаҳои марказонидашуда ба барномаҳои минтақавӣ, даст кашидан аз барномаҳои дарозмуддат ба ғоидаи барномаҳои кӯтоҳмуддат, бо бартарии мақомоти маҳаллӣ (муниципалӣ) ҳокимият ва дигар сохторҳо, ки барномаҳои ҷавонони ин ё он минтақа дарк менамоянд;

- бархурди таснифшуда нисбати гуруҳҳои гуногуни ҷавонон ҳангоми таъмини қафолатҳои ягонаи иҷтимоӣ барори ҷавонони ҳамаи категорияҳои иҷтимоӣ;

- дастгирии иттиҳодҳои ғайридавлатӣ ҷавонон.

Дар ин росто татбиқи сиёсати байналмилалӣ ҷавонон дар Тоҷикистон маҳз дар солҳои истиқлолияти сиёсӣ аз соли 1991 ба таври муассиру назаррас ва муваффақона татбиқ гардида истодааст, ки меъмори ғоявии он Пешвои миллат, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон мебошад. Ҷавонони Тоҷикистон таҳти роҳбарии илҳомбахш ва созандаи Пешвои миллат имрӯз яке аз қаҳармангони татбиқгарони сиёсати давлат ба шумор мераванд, ки онро бо ҷон

пазируфта, дар арсаи дохилӣ ва хоричӣ мақом ва манзалати кишвари ҷоноҷони худро баланд мебардоранд.

Ҳамин тавр, сиёсати байналмилалӣ ҷавонон дар ҷаҳони муосир хеле гуногунсамт буда, аз тамоми ҷиҳат мансуб ба масоили вобаста бо насли наврас мебошад. Дар кишварҳои гуногун ин самтҳо метавонанд вобаста ба шароити иҷтимоӣ-иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангӣ мухталиф бошанд.

Пайнавишт:

1. Крикунова А. Молодежная политика в современной России: понятие, субъекты, факторы формирования // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2009. – № 101. – 345 с.
2. Осипова Л. Б., Панфилова Е. А. Молодежная политика как фактор развития социальной активности молодежи // Вестник Челябинского государственного университета. 2014. №24 (353). Философия. Социология. Культурология. Вып. 34. – 187 с.
3. Королева Т.М. Молодежная политика Организации Объединенных Наций // Вестник ИрГТУ. Гуманитарные науки. – 2012. – №8(62). – 378 с.
4. Griffin C. *Representations of Youth: The Study of Youth and Adolescence in Britain and America*. 1993. Oxford, Polity Press. – 264 p.
5. Гомберт Т., Блезиус Ю., Крелль К., Тимпе М. *Основы социальной демократии*. Friedrich Ebert Stiftung. 2011. – 160 с.
6. Миралиён К. А. *Особенности и технологии развития молодежной политики в Республике Таджикистан: дисс. докт. наук.* - Душанбе, 2017. – 342 с.
7. Ҳадлей С. Ҷавонон дар маркази ҳаёт. Тарҷумаи Лоҳутӣ. Техрон 2004. – 114 саҳ.
8. Denstad F. Y. *Youth policy manual. How to develop a national youth strategy* Council of Europe. 2009. – 130 p.
9. Ashing I. *Youth and youth policy – a Swedish perspective* // *Introduction to Youth Policy – Swedish and Turkish Perspectives*. 2010. – 177 p.
10. Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V. *Youth policy in Turkey* // *Introduction to Youth Policy – Swedish and Turkish Perspectives*. 2010. – 177 p.
11. Миралиев, К. *Реализация государственной молодежной политики и её роль в укреплении потенциала молодежных движений Таджикистана в условиях современного общества [Текст] / К.Миралиев.* – Душанбе: Рафиграф, 2006. – 186 с.
12. *National Youth Policy - Towards 2020 A Shared Vision for the Future of Young People: The Parliamentary Secretariat for Research, Innovation, Youth and Sport*. 2015. – 26 p.
13. Молодежная политика Кумая - <http://www.molodparl.ru/vmire/molodezhnaya-politika-kitaya/> (Санаи муроҷиат 22.10.2017).
14. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/youth_peace_ideals.shtml (Санаи муроҷиат 22.10.2017).
15. Мирзоев Н. *Экономическое и культурное сотрудничество Таджикистана с зарубежными странами.* -Душанбе, 1998. – 126 с.

Reference Literature:

1. Krikunova A. *Youth Policy in Contemporary Russia: Subjects, Factors of Formation* // *Tidings of the Russian State Pedagogical University named after A. I. Gertsen. Saint-Petersburg*, 2009, N101. - 345 pp.

-
2. *Osipova L. B., Panfilova Ye, A. Youth Policy as a Factor of Youth's Social Activeness Development // Bulletin of Chelyabinsk State University. 2014, N24 (353). Philosophy. Sociology. Culturology. Issue 34. - 187 pp.*
 3. *Korolyova T. M. Youth Policy of the United Nations // Bulletin of Irkutsk State University of Technologies. Humanitarian Sciences. 2012, N8 (62). - 378 pp.*
 4. *Griffin C. Representations of Youth: The Study of Youth and Adolescence in Britain and America. 1993. Oxford, Polity Press. - 264 pp.*
 5. *Gombert T., Blezius Yu., Krell K., Timpe M. The Grounds of Social Democracy. Friedrich Ebert Stiftung. 2011. - 160 pp.*
 6. *Miraliyon K.A. Peculiarities and Technologicals of Youth Policy Development in Tajikistan Republic. Doctoral dissertation in politology. Dushanbe. 2017. - 342 pp.*
 7. *Hadley S. Youth in the Focus of Life. Translated by Lokhuti. Tehran, 2004. - 114 pp.*
 8. *Denstad F. Y. Youth Policy manual. How to Develop a National Youth Strategy Council of Europe. 2009. - 130 pp.*
 9. *Ashing I. Youth and Youth Policy - a Swedish Perspective // Introduction to Youth Policy - Swedish and Turkish Perspectives. 2010. - 177 pp.*
 10. *Oktay F., Sentuna M., Cenk M., Gorbil V. Youth Policy in Turkey // Introduction to Youth Policy - Swedish and Turkish Perspectives. 2010. - 177 pp.*
 11. *Miraliyev K. Realization of State Youth Policy and its Role in Consolidation of the Potential of Youth Movements in Tajikistan in the Context of Contemporary Society // K. Miraliyev. - Dushanbe: Rafigraph, 2016. - 186 pp.*
 12. *National Youth Policy - towards 2020. A Shared Vision for the Future of Young People: The Parliamentary Secretariat for Research, Innovation, Youth and Sports. 2015. - 26 pp.*
 13. *Youth Policy of China - <http://www.molodparl.ru/vmire/molodezhnaya-politika-kitaya/> (The date of appeal: 22.10.2017)*
 14. *https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/youth_peace_ideals.shtml (The date of appeal: 22.10.2017)*
 15. *Mirzoyev N. Economic and Cultural Cooperation of Tajikistan with Foreign Countries. Dushanbe, 1998. - 126 pp.*